

Oenighet, rädsla och feministisk omsorgsetik

Diana Mulinari

Texten ingår i:

Marta Kolankiewicz (red.), Mia Liinason (red.)
och Maja Sager (red.)

Genusvetenskapliga forskningsmetoder

sid. 261-274

DOI: <https://doi.org/10.37852/oblu.260.c631>

Webbversionen av verket publiceras öppet tillgänglig under licens **CC BY-NC-ND 4.0**

Se fullständiga villkor: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.sv>

Enligt licensen får du kopiera och distribuera materialet. Du måste ge författarna ett korrekt erkännande och ange om bearbetningar är gjorda. Du får inte använda materialet för kommersiella ändamål. Om du remixar, transformerar, eller bygger vidare på materialet, får du inte distribuera det modifierade materialet.

© Nordic Academic Press och författarna 2024

ISBN 978-91-89361-81-2

e-ISBN 978-91-8104-112-5

Redaktörer: Marta Kolankiewicz, Mia Liinason och Maja Sager

Adress: Lunds universitet, Genusvetenskapliga institutionen, Box 117, 221 00 Lund

Oenighet, rädsla och feministisk omsorgsetik

Diana Mulinari

Forskningsperson: Du är som jag ... en invandrarkvinna. Vi har fått kämpa hela livet.

Forskare: Du vet att jag inte delar din syn på världen.

Forskningsperson: Kakorna är från förmiddagsfikat. Svenskar brukar inte gilla dem – för mycket socker. Men jag hoppas att du ska tycka om dem.

Forskare: De är jättegoda, och så söta – jag älskar dem. Du är en fantastisk kock! (fältanteckning)

Så lät de första (välkomnande) orden från en av de migrantkvinnor aktiva inom Sverigedemokraterna som jag intervjuat. Man skulle kunna hävda att jag, i mitt svar, bara följde vetenskapliga etiska riktlinjer: jag ville att hon skulle förstå vem jag var och vad jag gjorde där. Men man skulle också kunna säga att mitt svar handlade om mitt behov av att sätta gränser: jag ville att hon skulle komma ihåg vem jag var, en forskare som inte delar hennes rasistiska åsikter, inte en ”invandrarkvinna” som uppskattar hennes söta kakor.

Jag har (med kolleger) forskat om sociala rörelser och politiska partier som jag (som medborgare) ogillar, till och med är rädd för. Även om forskningsfältet kring restriktionistiska, i synnerhet (i vid mening) etnonationalistiska rörelser men också antifeministiska och anti-miljörörelser, har vuxit på senare tid, ägnas metod- och meto-

dologifrågorna fortfarande ingen större uppmärksamhet. Detta trots att studier av restriktionistiska rörelser som omfamnar en världsåskådning som hotar andra (inklusive forskaren) innebär särskilda utmaningar.

Syftet med detta kapitel är att utforska vissa av de metodologiska dilemman som forskning om restriktionistiska rörelser innebär. Kapitlet inleds med en redogörelse för begreppet. Därefter följer en kritisk läsning av relevanta debatter om studiet av dessa rörelser. Kapitlets tredje avsnitt innehåller illustrerande fall ur min forskning med koppling till två (besläktade) ämnen: studiet av organisationer vars antidemokratiska agenda hotar mig som medborgare och som forskare samt studiet av sociala aktörer vars privilegier jag som medborgare ifrågasätter.

Begreppsdefinitioner – vad betyder ”osmaklig”?

Forskningen om sociala rörelser har särskilt fokuserat på det som kallats för nya sociala rörelser, bland andra kvinnorörelsen/den feministiska rörelsen, urfolksrörelsen, fredsrörelsen, miljörörelsen, hbtqia+-rörelsen, men ofta i förhållande till äldre rörelser, såsom arbetarrörelsen och bonderörelsen (Fillieule & Accornero 2016; Hallgren 2008; Knobbloek 2022; Liinason & Cuesta 2016; Östberg 2021).

De flesta forskare som ägnat sig åt detta fält har tenderat att (åtminstone delvis) identifiera sig med dessa rörelser och i allmänhet betraktat dem som en demokratiserande kraft, inriktad på inkluderande projekt för social rättvisa. Ur denna forskning har en rad intressanta metodologiska dilemman om engagemang och avstånd, känslor och positionalitet utkristalliserat sig (della Porta 2014; Golfin et al. 2022; Kolankiewicz 2021).

Även om fältet fortfarande är litet har det under senare decennier bedrivits mer forskning om rasistiska, etnonationalistiska och religiöst fundamentalistiska rörelser. Det finns en uppsjö av termer, ofta kringgårdade av citationstecken, för att framhålla den normativa karaktären, som används för att beteckna sådana grupper, exempelvis ”osmakliga grupper” (Schaeffer 2014). I USA används ofta termen ”hat-

rörelser” (Blee 2002). Sidney Tarrow (1994: 9) har myntat begreppet *ugly movements* som beteckning på rörelser kopplade till extremism, etnisk och nationalistisk exklusivism som saknar förutsättningar att bidra till en positiv samhällsutveckling. Nigel Fielding (1981: 2), som forskar om brittiska National Front, använder begreppet ”oälskbara grupper”. Robert Schaeffer skiljer mellan altruistiska och restriktionistiska grupper. De första omfattar dem vi i allmänhet betraktar som demokratiska rörelser – transformativa och inkluderande. Restriktionistiska rörelser är istället exkluderande och grundar sig ofta på sexistiska, nationalistiska och rasistiska ideologier som försvarar social ojämlikhet och motsätter sig demokratiseringsprocesser (Schaeffer 2014: 12). David Dietrich (2014) talar om sociala rörelser som försvarar privilegier. Latinamerikanska feminister betecknar religiöst fundamentalistiska och nykonservativa grupper som ”mot rättigheter” (Tarducci 2017).

Fundamentalt för rörelser som grundar sig på rasism, sexism, homofobi eller som hotar mänskliga rättigheter är att de betraktar inskränkningen av andras rättigheter som en förutsättning för säkrandet av egna.

Forskning om ”restriktionistiska” världsåskådningar – vems sida står vi på?

Rubriken rymmer en retorisk fråga, ursprungligen ställd av sociologen Howard S. Becker (1967), som sätter fingret på ett fundamentalt dilemma i forskningen om restriktionistiska världsåskådningar (se även Esseveld & Eyerman 1992).

Medieforskaren Tina Askanus (2019), som studerar nynazistiska aktiviteter på nätet i Sverige, gör två relevanta reflektioner om kopplingarna mellan metod och känslor. Den ena är hur utmattande och deprimerande det kan vara för forskare att behöva konfronteras med antisemitiska budskap och hot om våld, även om det bara sker på nätet. Den andra är den ständiga rädslan för att forskningen, istället för att utmana och ifrågasätta dessa rörelser, ska ge både synlighet och sammanhang åt sådana antidemokratiska världsåskådningar.

En av de mer väletablerade forskarna inom fältet, Kathleen Blee, menar att det finns ett par frågor som, även om de äger relevans för all forskning som omfattar kvalitativa metoder är av särskild betydelse när man studerar nynazistiska/nyfascistiska rörelser: ”Vilket slags kunskap söker vi här?” och ”Å vems vägnar?” (Blee 2009: 182). Sådana reflektioner och dilemman är extremt viktiga i forskning om samhällsfrågor som av olika anledningar är rentav farliga för forskaren (Virchow 2007) och även för samhället i stort.

Francesca Polletta (2006) analyserar de metodologiska svårigheterna med att studera olagliga, våldsbenägna, otillgängliga eller ideologiskt motbudande rörelser och grupper. Svårigheterna gäller inte bara att de flesta sådana grupper är svåra att få tillträde till, utan också att forskare som försöker närma sig dem kan ha anledning att frukta för sin egen (eller sin familjs) säkerhet.

Delvis som ett svar på det dilemma Blee och Polletta tecknar, argumenterar Matthew A. Lauder (2003) för att det i studier av nyfascismen måste göras en avvägning mellan samhällets behov och individens. Om resultatet kan användas för att åtgärda en skadlig samhällssituation, exempelvis minska förekomsten av våld eller övergrepp, är det ”vår moraliska plikt att bedriva forskning som uppmuntrar en positiv samhällsutveckling i riktning mot ökad jämlikhet” (Lauder 2003: 193).

Ett av de mest originella men också kontroversiella bidragen är Lauders (2003) förespråkande av osynliggörande av forskarens funktion och syfte. Lauder menar att trots bristerna med ett sådant tillvägagångssätt kan det vara metodologiskt motiverat och etiskt försvarbart. Han illustrerar sitt resonemang med egna erfarenheter av att ha varit ”öppen” i intervjuer med medlemmar av rasistiska organisationer, som antingen svarat mycket försiktigt på hans frågor och undvikit sådant som de vetat skulle kunna väcka anstöt, eller ställt frågor som ”Är du jude?”. Svaren från sådana intervjuer är, enligt Lauder, av mindre värde, eftersom deltagarna svarar ängsligt och självmedvetet. Lauder jämför dessa erfarenheter med de utmaningar han ställdes inför under sin tre år långa, hemliga deltagande observation av den rasistiska religiösa organisationen Heritage Front, och det rika empiriska material han som infiltratör då lyckades samla in. Stanley R.

Barrett utvecklar ett liknande resonemang i sin studie om rasistiska grupper i Kanada:

My implicit assumption was that a different ethics operate when studying racists compared with studying the victims of racism. No doubt some anthropologists will take exception to this assumption, and will regard what I have labelled "deceptive candor" as unprofessional. Yet I have written with the victims of racism and anti-Semitism in mind, and I continue to regard my approach not only as justifiable, but also as the most ethically defensible project that I have ever done (Barrett 1987: 137).

Det finns i mina ögon många argument att anföra för att vara "öppen". Dels den höga kvaliteten på den forskning som bedrivs av forskare som är öppna med sina egna antirasistiska åsikter och etiska värderingar (Blee 2002; Gardell 2015). Dels – och möjligen mest relevant i sammanhanget – den feministiska omsorgsetiken (Denzin 2015), en fast grund att stå på när forskarna arbetar med stigmatiserade grupper, kanske i synnerhet sådana som vi som medborgare inte gillar.

I en numera klassisk text argumenterar Laura Nader (2008 [1969]) för vikten av forskning som "riktar blicken uppåt" som ett komplement till de mer vanligt förekommande ansatser som riktar blicken "nedåt". I en föreläsning vid en antropologikonferens förklarade Nader att forskare måste kunna blicka "up, down and sideways simultaneously" (Nader 2008 [1969]; Bowman 2017). Intersektionell teori (Mattsson 2022; de los Reyes & Mulinari 2023) har bidragit till att skapa ökad medvetenhet om att individer intar olika sociala positioner på en och samma gång och ofta kombinerar en privilegierad ställning i vissa sociala relationer med en underordnad ställning i andra. Det är viktigt att hålla i åtanke när man studerar restriktionistiska rörelser.

Det är också viktigt att vara vaksam på risken för att bara studera restriktionistiska rörelser som hamnat i blickfånget till följd av specifika händelser uppmärksammade i globala medier. Att anlägga ett historiskt perspektiv i forskningen om dessa rörelser är alltid av mycket stort värde. *The Nazi Conscience* (Koonz 2003) är ett utmärkt

exempel, där forskaren skickligt väver samman dokumentärfilm, tidskriftsmaterial för den breda marknaden, konstutställningar, diabildsföreläsningar, läroböcker och humor. Claudia Koonz visar hur nazistpartiet lyckades få stöd hos en majoritet av det tyska folket inte genom vulgär antisemitism, utan genom att appellera till det som författaren kallar folkets kollektiva etniska dygd. Det var denna kultur som växte fram mellan 1933 och 1939 i gränslandet mellan etnonationalistisk stolthet och rädsla för den ”främmande”.

Organisationer, koalitioner och nätverk är sällan homogena. Vi ställs inför helt andra metodologiska dilemman när vi studerar dolda (olagliga, ibland våldsbenägna) grupper än när vi studerar politiska partier som trots att de förfäktar en rasistisk/sexistisk världsåskådning är förankrade i den liberala demokratin. Det finns också viktiga skillnader mellan att blicka ”uppåt” genom att fokusera på de ledande skikten i sådana organisationer och att blicka ”nedåt” för att interagera med medlemmar längre ned i organisationerna. Därutöver är det stor skillnad mellan att samla in narrativ från personer som starkt identifierar sig med antidemokratiska ideologier och att interagera med före detta medlemmar av sådana organisationer. Även om det kan vara svårt (och farligt) att nå personer i ledande ställning kan man genom att studera före detta medlemmar eller dem i periferin få relevanta inblickar i och kunskap om organisationerna (Mattsson & Johansson 2020). Slutligen finns det, trots viktiga skillnader mellan traditionellt etnografiskt fältarbete och digital etnografi, en styrka i ”distansetnografi” (*remote ethnography*) (Postill 2015) om den kombineras med andra ansatser. Såväl offentliga som privata och informella dokument kan vara värdefulla källor till information, att studera sådana dokument kan vara en effektiv strategi i forskning om restriktionistiska rörelser, som Lena Martinsson och Mathias Ericson (2023) visar i sin analys av antigenus-mobilisering i Sverige under pandemin på sociala medier (Twitter).

Forskning om Sverigedemokraterna

Det som gör det möjligt att studera restriktionistiska rörelser – manliga fantasier om ”hjaltemodiga” enskilda forskare som infiltrerar ”fienden” till trots (Blee 2003) – är konstruktiv dialog och samarbete mellan forskare med likartade agendor som utmanar hatets ideologier utan att vare sig infantiliserar eller avhumaniserar sina forskningspersoner.

Jag har (tillsammans med Anders Neergaard) under de senaste tio åren utforskat sociala rörelser, politiska partier och institutionella praktiker som jag (som medborgare) ogillar (Mulinari & Neergaard 2010, 2014, 2019). Jag har forskat om Sverigedemokraterna (SD) eller snarare om kvinnor och migranter inom partiet, och undersökt de metodologiska dilemman det innebär att analysera grupper som förkroppsligar rasistiska och homofoba idéer men som samtidigt själva befinner sig i utkanterna av den samhällsliga väven. Den svåraste balansgången har varit den mellan behovet av att som medborgare ta kritisk ställning mot forskningspersonens världsåskådning och behovet av att som forskare tillgodose det skriande behovet av hermeneutiska ansatser som syftar till att förstå.

Aastha Tyagi analyserar i sin studie av unga kvinnor inom den hindunationalistiska rörelsen spänningarna mellan hennes egen hemvist i den feministiska omsorgsetiken och den ambivalens hon känner inför sina forskningspersoner. I kärnan identifierar hon en känsla av skuld – i synnerhet skuld över att dölja sina egna övertygelser, men också skuld över att ”känna med” forskningspersoner vars världsåskådning utgör ett hot mot andras liv (Tyagi 2018: 334).

Även om jag i relationen med forskningspersonerna i min studie var öppen med att jag inte delade SD:s åsikter och aldrig ljög, var skulden en ständig följeslagare i processen. Jag redogjorde för projektets fokus på jämställdhet, men merparten av de migrantkvinnor inom SD jag träffade hade mycket lite att säga om jämställdhet och ville hellre tala om invandring och invandrare. Många av deras narrativ genomsyrades av grova, vulgära och oförskämda uttryck för rasism och antisemitism. Under intervjuerna kände jag skuld över att jag uppmuntrade dessa kvinnor att prata. De hade ett överväldigande

behov av att prata och de hade inte skolats av partiledningen i hur man uttrycker rasistiska idéer på mer subtila sätt. Borde jag ha stoppat dem? Det gjorde jag inte. Även om vi aldrig publicerade några citat där deras rasistiska konspirationsteorier skulle kunna användas för att förlöjliga dem.

Metodfrågan återkommer ofta i vårt arbete om SD. Vi gjorde vår första studie 2010, när partiet fortfarande spelade en marginell roll i svensk politik, och fokuserade då på kvinnor och migranter, det vill säga marginaliserade grupper, inom partiet. Deltagarna var väl medvetna om att jag inte delade deras politiska åsikter, men de tillhörde också en kategori som sällan fått sina röster hörda, vilket gjorde det lättare att få tillträde till fältet. Även om konsekvenserna av den politik de omfamnar är att kroppar som min hotas och exkluderas var jag i våra samtal fortfarande en akademiker medan en majoritet av dem var arbetslösa eller sjukskrivna – en maktdimension som skapade en annan balans i samtalen och, antar jag, gjorde mig mindre rädd när jag lyssnade till deras antisemitiska, antifeministiska och rasistiska yttranden.

Trots min ursprungliga rädsla, det som tycktes ge en övergripande inramning åt interaktionerna – det faktum att jag själv är migrant – så hade jag inte svårt att lyssna till de migrantkvinnor från SD jag talade med. Det som faktiskt var svårt var att intervjua en ung SD:are som identifierade sig som nynazist. Jag kom hem helt utmattad efter den intervjun, med en kvardröjande känsla av att forskningspersonen inte hade samarbetat i intervjusituationen. Transkriptionen av intervjun visade emellertid någonting annat: det var jag som inte hade samarbetat med henne för att skapa dialog. Jag var tyst under hela intervjun och erbjöd inte, som jag brukar när jag samlar in narrativ, några stödjande eller uppmuntrande kommentarer. Jag var, kort sagt, rädd.

Den största utmaningen var emellertid inte interaktionen med forskningspersonerna och det hat som kom till uttryck i deras världsåskådning, utan den känsla av ensamhet det väckte hos mig att vara en av få icke-vita forskare inom det akademiska fältet (Mulinari & Neergaard 2010). Det faktum att de flesta forskare som studerade SD inte fruktade för egen del eller sina familjers, att partiet kallades

”invandrarkritiskt”, att så många forskare (inom ramen för vithet som subjektspostion) aldrig identifierade rasism som en grundläggande princip för social organisation (Bonilla-Silva & Baiocchi 2001) och som fundamentalt för SD, förstärkte den känslan.

Att interagera med forskningspersoner jag (som medborgare) är oenig med

Jag är tidig till ett möte med en högt uppsatt tjänsteman jag ska intervjua och sitter och väntar på att bli inkallad till tjänstemannens kontor. Inom loppet av fem minuter hinner inte mindre än två personer berätta för mig att jag kommit fel, att ansökningar om socialbidrag görs i nästa byggnad och att jag når den genom bakdörren. (fältanteckning)

Som forskare med migrantbakgrund känner man sig ofta malplacerad i sammanhang som innebär att rikta blicken ”uppåt” i forskningen (Hoang 2022). Det tycks som om privilegierade grupper inte förväntar sig att människor som jag/vi studerar människor som de (Valdez 2023). De föreställer sig ofta att ”vi” (om vi alls forskar) forskar om ”våra egna”. En underordnad position kan emellertid ibland vara en styrka i forskningssituationen: privilegierade gruppers fördomar om grupper de betraktar som underlägsna eller maktlösa gör dem mer benägna att samarbeta i intervjusituationen, eftersom fraser som ”jag är här för att lära” bekräftar deras uppfattningar om sig själva. Utmaningen blir då att faktiskt vara där för att lära istället för att undervisa eller konfrontera åsikterna hos människor man ogillar, eller rättare sagt kanske gillar men är oenig med i en rad frågor.

Det illustreras i följande två exempel, där jag reagerar helt olika på forskningspersoner som intar samma position och delar en världsbild präglad av exploaterande rasism (Sandell 2015), som ställer sig öppna till fri invandring, så länge migranterna och deras barn underkastar sig deras vilja, behov, fantasier och önskemål.

Forskningsperson: Vårt mål är arbete och vi har lyckats skapa arbeten som de är duktiga på, såsom städning och matlagning [...] Vi har

också framgångsrikt utmanat den där svenska mentaliteten och skapat en mer kontinental inställning – du vet, njuta av livet: det är inget fel i att låta någon annan hjälpa dig att ha välstädat hemma, eller laga mat när du kommer hem trött från jobbet efter en lång arbetsdag. Jag skapar arbete. Och våra invandrarkvinnor är så tacksamma. De gillar flexibiliteten, det informella – det ligger i deras kulturer.

Forskare: Hur skapar det värdighet på jobbet, som ni uttrycker det i företagspresentationen på er hemsida? (intervjutranskription)

Jag hade kunnat be (och borde ha bett) forskningspersonen – en man i fyrtioårsåldern, med vithet som subjektsposition – att utveckla sitt resonemang, men det gjorde jag inte. Istället stängde jag ned samtalet med ett påstående formulerat som en fråga. Argumentet här gäller inte objektivitet och neutralitet i forskningsprocessen, utan om behovet av att reflektera över sina egna tankar och känslor, i synnerhet när man har att göra med människor vars åsikter man (som medborgare) inte delar. Utmaningen i en djupintervju består i att försöka se världen som forskningspersonen ser den. Det kräver att forskaren i någon utsträckning identifierar sig med forskningspersonen, såsom jag faktiskt gjorde i en annan intervju där forskningspersonen i princip gav uttryck för samma värderingar som i föregående exempel.

Forskningsperson: Själva idén [bakom företaget, som erbjuder städ-tjänster], handlade om att jag var helt utmattad av alla krav som jobbet och barnen innebar. Så [...] idén om att erbjuda en tjänst, att hjälpa kvinnor som mig med livspusslet, grundar sig på mina egna erfarenheter, kan man säga. Och vi hjälper i vår tur också invandrarkvinnorna. De övar sin svenska när de träffar kunderna.

Forskare: Ja, att hitta en balans mellan familj och arbete är nästan omöjligt. Hur många migrantkvinnor anställer ni? (intervjutranskription)

I denna andra intervju fann jag ett sätt att fortsätta dialogen utan att låta mig provoceras av vita fantasier om att hjälpa den Andra genom överexploatering av hennes arbetskraft. Syftet med djupintervjuer

är varken att undervisa forskningspersonerna eller att avslöja ”sanningen”, utan att utforska hur människor skapar mening i sina liv och deras sätt att se på världen.

Ruth Frankenberg uppmärksammade i *The Social Construction of Whiteness: White Women, Race Matters* (1993) de fördelar vitheten ger vita kvinnor och lade med sitt arbete grunden för forskningsfältet kritiska vithetsstudier. Frankenberg lyssnar på vad kvinnorna har att säga utan att peka finger; hon bidrar ytterst sällan med några kritiska kommentarer utan fokuserar istället på vad och vem vita kvinnor faktiskt ger mening åt – vad de i faktisk och symbolisk mening ser. En rad metodologiska ansatser gör gällande att forskaren bör reflektera över forskningspersonernas exkluderande världsbilder först i efterhand.

Vissa forskare menar emellertid att forskare som ägnar sig åt kvalitativ forskning och som vill utmana legitimeringen och uttryck för rasism kan (och bör) reagera på och ifrågasätta sådana uttryck redan under själva intervjun (Jones Gast et al. 2022). I ett projekt om barnmorskor valde jag och Kerstin Sandell vid ett tillfälle (till en viss del) att följa den strategin (Mulinari 2011; Sandell 2014):

Vi deltar i ett möte på BB-avdelningen där man diskuterar ett fall med en gravid kvinna (av afrosvensk bakgrund), adopterad, som vill förlösas genom planerat kejsarsnitt. En rad olika yrkeskategorier finns närvarande (barnmorskor, sjuksköterskor) men mötet leds av en psykiatriker. Hon presenterar olika anledningar till varför kvinnans önskemål om kejsarsnitt inte bör tillmötesgå och gör tolkningen att den unga kvinnan är rädd för vaginal förlossning för att hon är rädd att hennes ”önskefulla svarta mor” ska återvända för att straffa henne medan hon föder (fältanteckning).

Barnmorskorna verkar inte veta hur de ska reagera annat än genom att säga att ”patienten är så trevlig”. De försöker emellertid lansera alternativa förklaringar, som att patienten tidigare gått igenom en svår och smärtsam förlossning och konstaterar också att patientens partner också är afrosvensk. Det hjälper inte. Den (vita) kvinnliga psykiatrikern fortsätter med en mer än fem minuter lång utläggning

om hur patienten (som identifierar sig som afrosvensk) är rädd för ”farliga, mäktiga och egoistiska svarta kvinnor som överger sina flickebarn” (fältanteckning).

Min kollega och jag tittar på varandra och reagerar samfällt med att fråga: ”Är det praxis att psykiatriker utvärderar patienterna på detta sätt utan att ha träffat dem?” Efter vår fråga avslutades mötet och sedan fick inte vi delta i några fler möten på kliniken. Jag hoppas att vi fattade rätt beslut. Det kändes omöjligt att medverka på ett möte med en så tydlig rasistisk agenda.

Samtidigt, och med tanke på den rasism som många födande utsätts för på landets förlossningsavdelningar (Mångkulturellt centrum 2014), kanske vi borde ha varit tysta och fortsatt att dokumentera och försöka förstå den vetenskapliga tradition och professionella status som gjorde rasismen möjlig. Kanske gjorde vi helt fel.

Referenser

- Askanius, T. (2019). Studying the Nordic Resistance Movement: Three Urgent Questions for Researchers of Contemporary Neo-Nazis and their Media Practices. *Media, Culture & Society*, 41(6): 878–888.
- Barrett, S. (1987). *Is God a Racist? The Right Wing in Canada*. Toronto: University of Toronto Press.
- Becker, H.S. (1967). Whose Side are We On?. *Social Problems*, 14(3): 239–247.
- Blee K.M. (1998). Managing Emotion in the Study of Right-Wing Extremism. *Qualitative Sociology*, 21(1): 381–399.
- Blee K.M. (2002). *Inside Organized Racism: Women in the Hate Movement*. Berkeley: University of California Press.
- Blee K.M. (2003). Studying the Enemy. I Glassner, B. & Hertz, R. (red.) (2003). *Our Studies, Ourselves*. New York: Oxford University Press, s. 13–23.
- Blee, K.M. (2009). Access and Methods in Research on Hidden Communities: Reflections on Studying U.S. Organized Racism. *eSharp*, temanr Critical Issues in Researching Hidden Communities, 10–27.
- Bonilla-Silva E. & Baiocchi, G. (2001). Anything But Racism: How Sociologists Limit the Significance of Racism. *Race and Society*, 4(2): 117–131.
- Bowman, D. (2017). Studying Up, Down, Sideways and Through: Situated Research and Policy Networks. https://www.gong.hr/media/uploads/bowman_dina.pdf.
- de los Reyes P. & Mulinari, D. (2023). *Intersektionalitet: Kritiska reflektioner över (o)jämlighetens landskap*. 2 uppl. Malmö: Liber.
- della Porta, D. (2014). *Methodological Practices in Social Movement Research*. Oxford: Oxford University Press.
- Denzin, N.K. (2015). What is Critical Qualitative Inquiry? I Cannella, G., Pérez, M.

- & Pasque, P. (red.), *Critical Qualitative Inquiry: Foundations and Futures*. Walnut Creek: Left Coast Press, s. 31–50.
- Dietrich, D.R. (2014). *Rebellious Conservatives: Social Movements in Defense of Privilege*. New York: Palgrave Macmillan.
- Esseveld, J. & Eyerman, R. (1992). Which Side are You On? Reflections of Methodological Issues in the Study of "Distasteful" Social Movements. I Diani, M. & Eyerman, R. (red.), *Studying Collective Action*. Newbury Park: Sage.
- Fielding, N. (1981). *The National Front*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Fillieule, O. & Accornero, G. (2016). *Social Movements Studies in Europe: The State of the Art*. New York & Oxford: Berghahn.
- Frankenberg, R. (1993). *The Social Construction of Whiteness: White Women, Race Matters*. London: Routledge.
- Gardell, M. (2015). *Raskrigaren: Seriemördaren Peter Mangs*. Stockholm: Leopold förlag.
- Golfin, D., Rusanovsky, T. & Zantvoort, F. (2022). Interconnected Experiences: Embodying Feminist Research with Social Movements. I Harcourt, W., van den Berg, K., Dupuis, C. & Gaybor, J. (red.), *Feminist Methodologies: Gender, Development and Social Change*. Cham: Palgrave Macmillan.
- Hallgren, H. (2008). *När lesbiska blev kvinnor: lesbiskfeministiska kvinnors diskursproduktion rörande kön, sexualitet, kropp och identitet under 1970- och 1980-talet i Sverige*. Stockholm: Kabusa böcker.
- Hoang, K.K. (2022). *Spiderweb Capitalism: How Global Elites Exploit Frontier Markets*. Princeton: Princeton University Press.
- Jones Gast, M., Chisholm, J.S., Sivira-Gonzalez, Y. & Douin, A.T. (2022). Racialized Moments in Qualitative Interviews: Confronting Colour-Blind and Subtle Racism in Real Time. *International Journal of Research & Method in Education*, 45(3): 284–296.
- Knoblock, I. (2022). *Writing Weaving Sámi Feminisms: Stories and Conversations*. Diss. Lund: Lunds universitet.
- Kolankiewicz, M. (2021). The Ethics of Renaming: On Challenges and Dilemmas of Anonymization in a Study of Anti-Muslim Racism. I The Critical Methodologies Collective. *The Politics and Ethics of Representation in Qualitative Research: Addressing Moments of Discomfort*. London: Routledge, s. 113–127.
- Koonz, C. (2003). *The Nazi Conscience*. Cambridge, Mass.: Belknap Press.
- Lauder, M.A. (2003). Observation of a Deviant Community: Justifying the Use of Deception. *Journal of Contemporary Religion*, 18(2): 185–196.
- Lee, R.M. (1995). *Dangerous Fieldwork*. Newbury Park: Sage.
- Liinason, M. & Cuesta, M. (2016). *Hoppets politik: Feministisk aktivism i Sverige idag*. Göteborg & Stockholm: Makadam.
- Martinsson, L. & Ericson, M. (2023). "Fight pandemics with protective masks or gender?" Emerging collective identities and anti-gender movements on Twitter during the COVID-19 crisis in Sweden. *Feminist Media Studies*, 23(5): 2011–2027.
- Mattsson, C. & Johansson, T. (2020). *Den hatfulle andre: Vägar in i och ut ur nynazistiska rörelser*. Göteborg: Korpen.
- Mattsson, T. (2022). *Intersektionalitet i socialt arbete: teori, reflektion och praxis*. Tredje upplagan. Malmö: Gleerups.
- Mulinari, D. (2011). Giving Birth in neoliberal Times. I Fahlgren, S., Johansson, A.

- & Mulinari, D. (red.) (2011). *Normalization and "outsiderhood": Feminist readings of a neoliberal welfare state*. [Hilversum]: Bentham Science.
- Mulinari, D. & Neergaard, A. (2010). Sverigedemokraterna och det teoretiska fältet. I Deland, M., Hertzberg, F. & Hvitfeldt, T. (red.), *Det vita fältet: Samtida forskning om högerextremism*. Opuscula Historica Upsaliensis 41. Uppsala: Uppsala universitet.
- Mulinari, D. & Neergaard, A. (2014). "We are Sweden Democrats because we care for others": Exploring Racism in the Swedish Extreme Right. *European Journal of Women's Studies*, 21(1): 43–56.
- Mulinari, D. & Neergaard, A. (2019). A Contradiction in Terms? Migrant Activists in the Sweden Democrats party. *Identities*, 26(2): 222–240.
- Mångkulturellt centrum (2014). *Afrofobi: En kunskapsöversikt över afrosvenskars situation i dagens Sverige*. Tumba: Mångkulturellt centrum.
- Nader, L. (2008 [1969]). "Key note Address" Fifth Annual Public Anthropology Conference: Supporting Social Movements.
- Polletta, F. (2006). Mobilisation Forum: Awkward Movements. *Mobilization: An International Quarterly*, 11(4): 475–500.
- Postill, J. (2015) Public Anthropology in Times of Media Hybridity and Global Upheaval. I Abram, S. & Pink, S. (red.) (2015). *Media, Anthropology and Public Engagement*. Oxford: Berghahn.
- Sandell, K. (2014). Att veta som den jag är: Reflektioner över ett misslyckat fältarbete. I Sandell, K., Sager, M. & Rätzsch, N. (red.), *Kritiska gemenskaper: Att skriva feministisk och postkolonial vetenskap*. Lund: Lunds universitet.
- Sandell, K. (2015). Donna Haraway. I Jonsson, S. (red.), *Samtida politisk teori*. Stockholm: Tankekraft förlag.
- Schaeffer, R.K. (2014). *Social Movements and Global Social Change*. New York: Rowman.
- Tarducci, M. (2017). "Poner el cuerpo" en las calles: Los enfrentamientos de las activistas feministas y los grupos anti-derechos. *Cadernos Pagu*, 50, 2017:e175021.
- Tarrow, S. (1994). *Power in Movement: Social Movements, Collective Action and Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tyagi, A. (2018). Field, Ethics and Self: Negotiating Methodology in a Hindu Right Wing Camp. *Contemporary Social Science*, 13(3–4): 323–336.
- Valdez, N. (2023). Studying Up from the Margins in a White-Supremacist-Cis-Hetero-Patriarchal-Capitalist Culture. *Medical Anthropology Quarterly*, 37(3): 190–203.
- Virchow, F. (2007). Performance, Emotion, and Ideology: On the Creation of "Collectives of emotion" and Worldview in the Contemporary German Far Right. *Journal of Contemporary Ethnography*, 36(2): 147–164.
- Östberg, K. (2021). *Folk i rörelse: Vår demokratiska historia*. Stockholm: Ordfront.